

Van arbo naar artistiek

TIEN JAAR
MECHANISCH
HIJSEN

Het is nu tien jaar geleden dat de handtrekkenwand werd verboden. Een besluit met ingrijpende gevolgen. Wat heeft dit ons gebracht en wat ligt er nog in het verschiet? Eric de Ruijter maakt de balans op. | TEKST: ERIC DE RUIJTER |

De mechanisering van de trekkenwand begon tien jaar vóór het verbod op de handtrekkenwand. De Arbeidsinspectie wees de sector erop dat hijsen met de hand echt niet meer kon. We moesten af van de kapotte ruggen. Daarop volgde een megaoperatie waarin alle theaters werden voorzien van nieuwe installaties. Dat ging niet zonder slag of stoot, maar het is gelukt. Inmiddels zijn diverse installaties alweer aan nieuwe besturing toe. Na moeilijke tijden voor veel leveranciers biedt dat hen weer enig perspectief. Ondertussen worden de besturingssystemen nog steeds flink doorontwikkeld. Datzelfde gebeurt ook op het vlak van de regelgeving: eind 2017 kunnen we een Europese norm voor hijsinstallaties verwachten.

Nederlandse renovatiegolf

Binnen het pakket aan arbomaatregelen dat eind jaren negentig op het bordje van de sector kwam, was het verbieden van de handtrekkenwand het meest ingrijpend. Maar na het verstommen van het eerste tumult werd er research gedaan, werden er calculaties gemaakt en werden gemeentes om financiering gevraagd. Dat laatste verliep niet overal soepel, hoewel theaters een ijzersterk argument hadden: het ging hier over wettelijke eisen en over veiligheid. Brandbrieven en lobby's hielpen. Veel gemeentes besloten om hun thea-

ters, veelal uit de jaren zestig en zeventig, een opknapbeurt te geven of een nieuw theater te bouwen. Met de trekkenwandmaatregel als aanleiding kwam aan het begin van het nieuwe millennium in Nederland een golf aan renovaties en nieuwbouw op gang.

De maatregel leidde er ook toe dat directies en technici – vaak voor het eerst – nadachten over arbobeleid. De commissie VGWT (later Arbopodium) zorgde voor de nodige kennis, arbocoördinatoren werden aangesteld en RI&E's gemaakt. Geleidelijk kwam het welzijn van de technicus hoger op de agenda. Dat had een flink emancipatorisch effect: de afdeling theatertechniek werd steeds serieuzer genomen en niet zelden trad het hoofd techniek toe tot het managementteam.

Negen verschillende systemen

De grote kwestie was of de sector zo snel kón mechaniseren. Waren er wel geschikte systemen? Niemand die het aanvankelijk wist. Natuurlijk was er kennis over mechanische trekkenwanden, enkele (grotere) theaters hadden die al. Het motorisch aandrijven van trekken was ook het probleem niet – wel het ontwikkelen van adequate besturingssystemen. Veel bedrijven roken hun kans en stortten zich op deze lucratieve nieuwe markt. Op dit moment zijn er in Neder-

Na het verbod op de handtrekkenwand volgde een megaoperatie waarin alle theaters werden voorzien van nieuwe installaties.

land negen verschillende systemen in gebruik. Maar deze branche had wel een bedrijfseconomisch probleem. In 2007 zou het werk in principe gedaan zijn, waarna onderhoud voor inkomsten moest zorgen. Diverse bedrijven besloten daarom om met hun hoogwaardige producten de internationale markt op te gaan. Maar vanwege de hevige concurrentie, het aanbestedingsklimaat en de economische crisis kon niet iedereen het hoofd boven water houden. Meerdere bedrijven gingen failliet, werden overgenomen of maakten in afgeslankte vorm een doorstart.

Europese norm

Belangrijk was het vaststellen van eisen waaraan apparatuur en gebruikers moesten voldoen. Er ontstonden heftige discussies over de opleiding Bedieningsvakman Mechanische Trekkenwand (BMT). De eindtermen hiervan stellen pittige eisen aan het theoretische kennisniveau van de operator. Sommigen gingen dat nog niet ver genoeg, anderen wilden juist meer van praktijkkennis uitgaan. De opleiding kwam er, net zoals gaandeweg andere richtlijnen. In 2004 werd de eerste praktijkrichtlijn in de NPR 8020-serie gepubliceerd.

Veel bedrijven roken hun kans en stortten zich op deze nieuwe, lucratieve markt

Opvallend veel Nederlanders werkten mee aan de Europese praktijkrichtlijn CWA 15902-1 uit 2008, die binnenkort wordt vervangen door de CEN TC433. Deel 1 daarvan is geen richtlijn meer maar een Europese norm voor leveranciers, die definieert waar de machines aan moeten voldoen. De verwachting is dat deel 1, na feedback, eind 2017 klaar is. Ook deel 2 betreft een norm voor leveranciers en behandelt de werkmaterialen zoals trussen en torens. Ook dit deel wordt vrijwel zeker eind 2017 gepubliceerd. Voor het gebruik is wel weer een nieuwe praktijkrichtlijn in de maak. Deze laat waarschijnlijk nog ruim een jaar op zich wachten. Op papier lijkt het dus goed gesteld met de veiligheidseisen. Maar bij de vakmeeting Hijstechniek van de VPT die ik eind januari bezocht, kwam wel iets opmerkelijks aan het licht: een overweldigende meerderheid van de aanwezigen kende de geldende praktijkrichtlijnen niet of niet goed. Dat bleek tenminste na een vraag hierover aan het publiek van Gert Jan Brouwer van Frontline Rigging. Gelukkig heeft dit kennisgebrek tot nog toe niet geleid tot grote ongelukken met hijsinstallaties. Wel is duidelijk dat operators en hun leidinggevenden zich bij het invoeren van de Europese norm >>

Dirk Bakker van Nationale Opera & Ballet vertelt tijdens de vakmeeting Hijstechniek van de VPT eind januari over de nieuwe Europese norm voor hijsinstallaties die eind 2017 wordt verwacht.

FOTO: SAKÉ RIJPKEMA

goed zullen moeten informeren: je bent verplicht je eraan te houden, terwijl een richtlijn vrijblijvend is.

Veiliger en complexer

Tien jaar na het verbod op het handmatig hijsen heeft Nederland met de hardware, de software en de kennis over het gebruik een uitstekend (export)product in handen. We hebben een voorsprong op de rest van de wereld. Dat is mooi, maar wat heb je er in Nederland aan? Vooral dat er veiliger en gezonder gewerkt wordt en er met de nieuwe installaties veel complexere bewegingen mogelijk zijn dan met de handtrekkenwand. Maar er zijn nog maar enkele producties waarbij die grotere mogelijkheden tot het uiterste worden benut. Inmiddels zijn veel theaters toe aan een grote onderhoudsbeurt van de hijsinstallatie. Dat gaat soms over de hardware, maar vaker over het besturingssysteem. Bij recente systemen is dat geen probleem. Bedrijven leveren regelmatig software-updates en zelfs nieuwe bedieningsconsoles. Maar bij systemen uit het stenen tijdperk van de computertechnologie is dat geen oplossing. Dan zit er niets anders op dan de installatie volledig te vernieuwen.

Wie draait?

Bij veel operators is gegevensuitwisseling tussen verschillende bedieningsconsoles binnen één systeem een langgekoesterde wens. Sommige leveranciers bieden dat al aan. Het organiseren van een gebruikersgroep is een goed idee om kennis over de (onontdekte) mogelijkheden van de apparatuur te vergroten en problemen te bespreken. Daarnaast is compatibiliteit tussen systemen een vaak gehoorde wens. Dit lijkt echter alleen zinvol voor gezelschappen die vaak complexe hijsbewegingen toepassen, niet voor een gemiddelde productie waarbij alleen wat vakken en doeken de kap ingaan. Het zou bij die complexe producties veel programmeertijd schelen als je maar een keer hoeft te programmeren, waarna dat door alle systemen wordt ingelezen. Al ben je er dan nog

niet, want inlezen is één ding, de cues foutloos krijgen is iets anders, omdat de theaters verre van compatibel zijn. Ook wordt tijdens de VPT-vakmeeting het idee geopperd dat reizende gezelschappen voortaan eigen operators meenemen om de voorstelling te draaien, omdat zij die het beste kennen. Daar wordt in de afsluitende discussie tegenin gebracht dat de operator van een theater door te programmeren zijn kennis van het systeem op peil houdt en tegelijkertijd de voorstelling leert kennen. Enkele

hoofden techniek vinden dat je het systeem niet hoeft te veranderen voor die paar voorstellingen per jaar met complexe hijsbewegingen. Omgekeerd geldt: wat is het probleem als het maar over een paar producties gaat?

Zelfbediening door acteurs

Reind Brackman liet tijdens dezelfde meeting zijn licht schijnen over de komende tien jaar. Niet voor het eerst pleit hij voor meer focus op de artistieke mogelijkheden van de machinerie. Hijsen zou eenzelfde artistieke status moeten krijgen als licht, geluid en video. Brackman vindt dat hier in het onderwijs meer aandacht voor kan komen. De bestaande kennis kan

De meeste aanwezigen van de VPT-vakmeeting Hijstechniek kenden de geldende praktijkrichtlijnen niet

veel meer gedeeld worden. Ook zou de kennis van operators over het creatieve gebruik van de installatie vergroot kunnen worden door hen te laten rouleren. Niet iedereen ziet dat zitten. Een hoofd techniek van een middelgroot theater zegt dat hij zich dat niet kan veroorloven, omdat hij dan zijn eerste toneelmeester kwijt is.

Echt interessant wordt het als Brackman overstapt naar de concrete, nabije toekomst. Bij de volgende generatie van het TNM-besturingssysteem wordt submastering mogelijk, waardoor een acteur die vliegt via de hijsinstallatie zichzelf zou kunnen bedienen. Ook nieuw: alle gegevens kunnen straks via de cloud worden uitgewisseld en er komt een online chatfunctie voor assistentie bij problemen. Mooi is ook dat het systeem kan worden aangesloten op artnet.

Brackman benadrukt: de veiligheid is nu op orde. De nieuwste ontwikkelingen zijn erop gericht om het instrument beter te leren bespelen, zodat we artistiek de hoogte in kunnen gaan. <<